DOMSTOLENS DOM (sjätte avdelningen)
den 29 maj 1997 *

I mål C-386/95,

angående en begäran enligt artikel 177 i EG-fördraget, från Bundesverwaltungsgericht (Tyskland), att domstolen skall meddela ett förhandsavgörande i det vid den nationella domstolen anhängiga målet mellan

Süleyman Eker

och

Land Baden-Württemberg,

i närvaro av **Oberbundesanwalt beim Bundesverwaltungsgericht** och **Vertreter des öffentlichen Interesses bei den Gerichten der allgemeinen Verwaltungsgerichtsbarkeit in Baden-Württemberg,**

angående tolkningen av artikel 6.1 första strecksatsen i beslut nr 1/80 av den 19 september 1980 om associeringens utveckling, vilket har fattats av associeringsrådet, som inrättades genom associeringsavtalet mellan Europeiska ekonomiska gemenskapen och Turkiet,

meddelar

* Rättegångsspråk: tyska.

DOMSTOLEN (sjätte avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden G.F. Mancini samt domarna J.L. Murray, P.J.G. Kapteyn, H. Ragnemalm och R. Schintgen (referent),

generaladvokat: M.B. Elmer,
justitiesekreterare: byrådirektören L. Hewlett,

med beaktande av de skriftliga yttranden som har inkommit från:

— Süleyman Eker, genom advokaten Renate Becker, Titisee-Neustadt,

— Land Baden-Württemberg, genom Walter Scheifele, Oberregierungsrat (Landratsamt Waldshut), i egenskap av ombud,

— Vertreter des öffentlichen Interesses bei den Gerichten der allgemeinen Verwaltungsgerichtsbarkeit in Baden-Württemberg, genom Harald Fliegauf, leitender Oberlandesanwalt, i egenskap av ombud,

— Tysklands regering, genom dr Ernst Röder, Ministerialrat, förbundsekonomiministeriet, i egenskap av ombud,

— Greklands regering, genom tillförordnade särskilde juridiske rådgivaren Aikaterini Samoni-Rantou, utrikesministeriets särskilda avdelning för gemenskapsrättsliga tvister, i egenskap av ombud, biträdd av Lydia Pnevmatikou och Georgios Karipsiadis, båda specialiserade vetenskapliga medarbetare vid samma avdelning,

— Frankrikes regering, genom Catherine de Salins, sous-directeur, utrikesministeriets rättsavdelning, och Claude Chavance, secrétaire des affaires étrangères, samma avdelning, båda i egenskap av ombud,

— Österrikes regering, genom Wolf Okresek, Ministerialrat, Bundeskanzleramt-Verfassungsdienst, i egenskap av ombud,

— Europeiska gemenskapernas kommission, genom juridiske rådgivaren Jörn Sack, i egenskap av ombud,

med hänsyn till förhandlingsrapporten,

efter att muntliga yttranden har avgivits vid sammanträdet den 30 januari 1997 av: Süleyman Eker, Vertreter des öffentlichen Interesses bei den Gerichten der allgemeinen Verwaltungsgerichtsbarkeit in Baden-Württemberg, Tysklands regering, Frankrikes regering och kommissionen,

och efter att den 6 mars 1997 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Bundesverwaltungsgericht har genom dom av den 29 september 1995, som inkom till domstolen den 11 december samma år, begärt att domstolen i enlighet med artikel 177 i EG-fördraget skall meddela förhandsavgörande avseende tolkningen av artikel 6.1 första strecksatsen i associeringsrådets beslut nr 1/80 av den 19 september 1980 om associeringens utveckling (nedan kallat beslut nr 1/80). Associeringsrådet inrättades genom avtalet om upprättande av en associering mellan Europeiska ekonomiska gemenskapen och Turkiet, som undertecknades den 12 september 1963 i Ankara av Republiken Turkiet å ena sidan och medlemsstaterna i EEG och gemenskapen å den andra och som slöts, godkändes och bekräftades för gemenskapens räkning genom rådets beslut 64/732/EEG av den 23 december 1963 (EGT 217, 1964, s. 3685, vid översättningen fanns ingen svensk version att tillgå).

2 Denna fråga har uppkommit i en tvist mellan Süleyman Eker, turkisk medborgare, och Land Baden-Württemberg med anledning av att denne fått avslag på sin ansökan om förlängt uppehållstillstånd i Tyskland.

3 Det framgår av handlingarna i målet vid den nationella domstolen att Süleyman Eker reste in i Tyskland den 1 december 1988 på olagligt sätt och att han utvisades den 13 februari 1989.

4 Eker gifte sig i Turkiet den 17 januari 1991 med en tysk medborgare och återvände försedd med ett inresetillstånd till Tyskland den 6 april samma år.

5 Den 17 april 1991 erhöll han ett arbetstillstånd utan geografisk begränsning, vilket omfattade all yrkesverksamhet, och den 24 juli 1991 erhöll han ett uppehållstillstånd som gällde till den 24 juli 1992.

6 Från den 15 juni till den 30 september 1991 utövade Eker avlönad verksamhet vid ett hotell i Schluchsee (Tyskland).

7 Därefter arbetade han vid en behandlings- och rehabiliteringsklinik i Höchenschwand (Tyskland) från den 1 oktober 1991 till den 15 november 1992. Den 1 februari 1993 återupptog han denna verksamhet.

8 Makarna separerade den 24 juli 1991 enligt vad Eker har uppgivit. Denne bekräftade i april 1992 att ett skilsmässoförfarande hade inletts.

9 Eker ansökte den 22 juli 1992 om förlängning av sitt tyska uppehållstillstånd.

10 Landratsamt Waldshut beviljade Süleyman Eker ett tillstånd som gällde till och med den 11 augusti 1992 och angav att man avsåg att avslå hans ansökan. Landratsamt nekade en förlängning av Süleyman Ekers uppehållstillstånd genom beslut av den 12 augusti 1992 och beordrade denne att lämna tyskt territorium vid äventyr av utvisning.

11 Süleyman Ekers talan mot detta beslut bifölls i första instans men avslogs efter överklagande av Verwaltungsgericht Baden-Württemberg genom dom av den 30 november 1994. Denna senare domstol ansåg för det första att det enligt tysk rätt inte fanns grund för ett oavhängigt uppehållstillstånd för en turkisk medborgare som hade separerat från sin tyska maka. För det andra kunde inte Süleyman Eker åberopa artikel 6.1 första strecksatsen i beslut nr 1/80, då det enligt denna bestämmelse krävs att den turkiske arbetstagaren har haft laglig anställning i ett år hos samme arbetsgivare, ett villkor som inte var uppfyllt avseende den berörde den dag då hans uppehållstillstånd löpte ut.

12 Süleyman Eker överklagade genom "Revision" till Bundesverwaltungsgericht och gjorde gällande att artikel 6.1 första strecksatsen i beslut nr 1/80 är begränsad till att föreskriva att förnyat arbets- och uppehållstillstånd skall begäras för att sökanden skall kunna inneha anställning hos samme arbetsgivare, och att han uppfyllde detta villkor då ansökan lämnades in.

13 Bundesverwaltungsgericht ställde sig frågan om artikel 6.1 första strecksatsen i beslut nr 1/80 kunde omfatta en lösning som skulle vara mer förmånlig för Eker, även om den konstaterade att avslaget på ansökan om förnyat uppehållstillstånd inte gick att ifrågasätta utifrån tysk rätt.

14 Artikel 6.1, kapitel II (Sociala bestämmelser), avsnitt 1 (Frågor om anställning och fri rörlighet för arbetstagare), i beslut nr 1/80, lyder som följer:

"Med undantag för bestämmelserna i artikel 7 om familjemedlemmars rätt till anställning har en turkisk arbetstagare på den lagliga arbetsmarknaden i en medlemsstat

— rätt att efter ett års laglig anställning i denna medlemsstat få förnyat sitt arbetstillstånd hos samma arbetsgivare om han har anställning,

— rätt att efter tre års laglig anställning, med undantag av det företräde som skall ges arbetstagare från gemenskapens medlemsstater, i denna medlemsstat inom samma yrke besvara ett erbjudande om anställning från valfri arbetsgivare som görs under normala förhållanden och som registrerats hos arbetsförmedlingen i denna medlemsstat,

— rätt att efter fyra års laglig anställning i denna medlemsstat utöva valfri avlönad verksamhet."

15 Bundesverwaltungsgericht ställer sig i detta avseende frågan om en turkisk arbetstagare endast kan göra anspråk på förlängning av arbets- och uppehållstillstånd enligt artikel 6.1 första strecksatsen i beslut nr 1/80 om han har innehaft en laglig anställning under en oavbruten tidsperiod av ett år hos samme arbetsgivare, eller om det tvärtom är tillräckligt för att bestämmelsen skall vara tillämplig att arbetstagaren kontinuerligt under ett år och i enlighet med giltiga arbets- och uppehållstillstånd har utövat avlönad verksamhet för ett flertal arbetsgivares räkning och att han önskar fortsätta att arbeta hos den senaste arbetsgivaren.

16 Då Bundesverwaltungsgericht ansåg att det för att lösa tvisten krävdes att denna bestämmelse tolkades, förklarade den målet vilande och ställde följande tolkningsfråga till domstolen:

"Uppfyller en turkisk arbetstagare förutsättningarna enligt artikel 6.1 första strecksatsen i associeringsrådets (EEG—Turkiet) beslut nr 1/80, även då denne med de nationella myndigheternas tillåtelse visserligen varit oavbrutet sysselsatt under det första anställningsåret, men har arbetat för olika arbetsgivare och önskar fortsätta arbeta för den senaste av dessa?"

17 Med denna fråga önskar den nationella domstolen i huvudsak få veta om artikel 6.1 första strecksatsen i beslut nr 1/80 skall tolkas så, att det för att en turkisk arbetstagares uppehållstillstånd i medlemsstaten skall förlängas krävs att denne under en oavbruten period av ett år har innehaft en laglig anställning hos en och samme arbetsgivare, eller om denna bestämmelse är begränsad till att kräva att personen oavbrutet under ett år innehaft anställning, för vilken giltigt arbets- och uppehållstillstånd funnits, även om den har varit hos olika arbetsgivare, om den berörde ansöker om förlängning av sitt uppehållstillstånd i syfte att fortsätta att arbeta för den arbetsgivare hos vilken han har anställning.

18 För att besvara denna fråga är det för det första lämpligt att understryka att sedan domen i mål C-192/89, Sevince (Rec. 1990, s. I-3461) meddelades den 20 september 1990, har domstolen konsekvent fastställt att artikel 6.1 i beslut nr 1/80 har direkt effekt i medlemsstaterna, vilket innebär att de turkiska medborgare som uppfyller de där föreskrivna villkoren direkt kan åberopa de rättigheter som de olika strecksatserna i denna bestämmelse ger dem (se senast dom av den 23 januari 1997 i mål C-171/95, Tetik, REG 1997, s. I-329, punkt 22).

19 Det skall för det andra erinras om en fast rättspraxis, enligt vilken de rättigheter som den turkiske arbetstagaren tilldelas genom de tre strecksatserna i artikel 6.1 i

fråga om anställning med nödvändighet medför att den berörde ges rätt till uppehållstillstånd, om inte rätten till tillträde till arbetsmarknaden och till att inneha en anställning skall anses vara utan verkan (se senast ovannämnda domen i målet Tetik, punkt 24).

20 Det skall för det tredje påpekas att det enligt artikel 6.1 första strecksatsen i beslut nr 1/80 krävs att den turkiske medborgaren tidigare har innehaft en laglig anställning under ett år för att dennes arbetstillstånd skall kunna förnyas, utan att det i bestämmelsen preciseras om det skall vara fråga om anställningstiden hos den arbetsgivare som avses med ansökan om förnyelse av tillståndet eller om det kan vara fråga om en anställningsperiod som fullgjorts hos olika arbetsgivare.

21 Det kan i detta avseende konstateras att den turkiske arbetstagaren genom de tre strecksatserna i artikel 6.1 tilldelas rättigheter som varierar och som är underkastade olika villkor beroende på hur lång tid arbetstagaren varit lagligt anställd i den ifrågavarande medlemsstaten (se senast ovannämnda dom i målet Tetik, punkt 23).

22 Dels skall det tas i beaktande att, då det enligt artikel 6.1 första strecksatsen krävs en sammanhängande anställning under en tidsperiod av ett år för att rättigheten att förnya arbetstillståndet hos samme arbetsgivare skall uppkomma, denna bestämmelse är grundad på premissen att endast ett avtalsförhållande som upprätthålls under en period av ett år innebär en tillräcklig konsolidering av arbetsförhållandena för att den turkiske arbetstagaren skall vara försäkrad om fortsatt anställning hos samme arbetsgivare.

23 Dels skulle koherensen i systemet för en gradvis integrering av turkiska arbetstagare på arbetsmarknaden i den ifrågavarande medlemsstaten, vilket bygger på de tre strecksatserna i artikel 6.1, rubbas om den berörde hade rätt att träda i tjänst

hos en annan arbetsgivare innan han har uppfyllt villkoret om en laglig anställning under ett år i artikel 6.1 första strecksatsen. I enlighet med artikel 6.1 andra strecksatsen är det först efter tre års laglig anställning i den ifrågavarande medlemsstaten som den turkiske arbetstagaren har möjlighet att träda i tjänst hos en annan arbetsgivare, på villkor att den senare tillhör samma yrkeskategori som föregående arbetsgivare och att denne iakttar det företräde som skall ges arbetstagare från medlemsstaterna.

24 Artikel 6.1 första strecksatsen, som varken innehåller bestämmelser om den berördes rätt att välja en annan arbetsgivare eller om förbehållen i andra strecksatsen i denna bestämmelse, kan under dessa omständigheter inte förstås så, att den turkiske arbetstagaren kan uppfylla villkoren i den och följaktligen åberopa de rättigheter han därigenom tilldelas när han, innan det första året av laglig anställning som har fullgjorts hos en viss arbetsgivare har löpt ut, träder i tjänst hos en ny arbetsgivare.

25 Av ovanstående följer att i ett sådant fall som det vid den nationella domstolen, då de behöriga nationella myndigheterna har givit den turkiske arbetstagaren tillstånd att byta arbetsgivare, innan ett år har förflutit av laglig anställning hos den förste arbetsgivare för vilken arbets- och uppehållstillstånd har beviljats, uppkommer rätten till förnyelse av det tillstånd som avses i artikel 6.1 första strecksatsen först efter det att en ny period av laglig anställning om ett år har löpt ut.

26 Denna tolkning bekräftas av domstolens rättspraxis.

27 Domstolen tolkade redan i dom av den 5 oktober 1994 i mål C-355/93, Eroglu (Rec. 1994, s. I-5113) artikel 6.1 första strecksatsen i beslut nr 1/80 på så sätt att

den inte ger en turkisk medborgare som har arbetat i mer än ett år hos en förste arbetsgivare, och sedan i ungefär tio månader hos en annan arbetsgivare, rätt till förnyelse av arbetstillståndet avseende anställning hos den förste arbetsgivaren.

28 Domstolen underströk i samma dom att denna bestämmelse endast är avsedd att säkerställa fortsatt anställning hos samme arbetsgivare och följaktligen endast är tillämplig i den mån den turkiske arbetstagaren ansöker om förlängning av sitt arbetstillstånd för att fortsätta att arbeta hos samme arbetsgivare en längre tid än den ursprungliga tidsperioden av ett års laglig anställning (punkt 13).

29 Domstolen tillade att om tillämpningen av denna bestämmelse utsträcktes till att gälla en turkisk arbetstagare som efter ett års anställning har bytt arbetsgivare och som ansöker om förlängning av sitt arbetstillstånd för att på nytt arbeta vid sin förste arbetsgivares företag, skulle detta dels möjliggöra för arbetstagaren att byta arbetsgivare innan de tre år som föreskrivs i andra strecksatsen har löpt ut, dels frånta arbetstagarna i medlemsstaterna det företräde som de har givits genom denna strecksats då den turkiske arbetstagaren byter arbetsgivare (punkt 14).

30 Även om det är riktigt att omständigheterna i detta mål skiljer sig från dem som är för handen i målet vid den nationella domstolen, på så sätt att Eroglu hade bytt arbetsgivare efter ett års laglig anställning i medlemsstaten och ansökt om förnyelse av sitt arbetstillstånd för att på nytt inneha en anställning hos den förste arbetsgivaren, gäller den tolkning som domstolen har givit artikel 6.1 första strecksatsen i domen i målet Eroglu i än högre grad ett fall som det som rör Süleyman Eker, där den turkiske arbetstagaren har bytt arbetsgivare innan det första året av anställning i den ifrågavarande medlemsstaten har löpt ut och har ansökt om förlängning av sitt uppehållstillstånd för att fortsätta att arbeta hos sin nye arbetsgivare innan han hos den senare har slutfört en period av ett års laglig anställning.

31 Mot bakgrund av vad som ovan anförts skall tolkningsfrågan besvaras så, att artikel 6.1 första strecksatsen i beslut nr 1/80 skall tolkas så, att det för att en turkisk arbetstagares uppehållstillstånd i den mottagande medlemsstaten skall förlängas krävs att arbetstagaren under en oavbruten period av ett år innehar laglig anställning hos en och samme arbetsgivare.

Rättegångskostnader

32 De kostnader som har förorsakats den tyska, den grekiska, den franska och den österrikiska regeringen samt Europeiska gemenskapernas kommission, vilka har inkommit med yttranden till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN (sjätte avdelningen)

— angående den fråga som genom dom av den 29 september 1995 förts vidare av Bundesverwaltungsgericht — följande dom:

Artikel 6.1 första strecksatsen i beslut nr 1/80 av den 19 september 1980 om associeringens utveckling, vilket fattats av det associeringsråd som inrättats genom associeringsavtalet mellan Europeiska ekonomiska gemenskapen och Turkiet, skall tolkas så, att det för att en turkisk arbetstagares uppehållstill-

stånd i den mottagande medlemsstaten skall förlängas krävs att arbetstagaren under en oavbruten period av ett år innehar laglig anställning hos en och samme arbetsgivare.

Mancini Murray Kapteyn

Ragnemalm Schintgen

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 29 maj 1997.

R. Grass

Justitiesekreterare

G.F. Mancini

Ordförande på sjätte avdelningen